

نشر کتاب، و تمدن

عبدالحسین آذرنگ

مهر ۱۳۹۸

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

شابک:

وضعیت فهرست نویسی:

یادداشت:

یادداشت:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

رده‌بندی کنگره:

رده‌بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

آذرنگ، عبدالحسین، ۱۳۲۵ -

نشر کتاب، و تمدن / عبدالحسین آذرنگ.

تهران: خانه کتاب، ۱۳۹۸.

۵۵۲ ص: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.

۹۷۸-۶۰۰-۲۲۲-۵۲۳-۸

فیبا

کتابنامه: ص. ۴۹۳ - ۵۲۰.

نمایه.

چاپ -- تاریخ

Printing -- History

چاپ -- صنعت و تجارت

Printing industry

نشر و ناشران

Publishers and publishing

Z116

۶۸۶/۲

۵۸۴۷۸۲۲

خانه کتاب

۶۷۹

عنوان: نشر کتاب، و تمدن

مؤلف: عبدالحسین آذرنگ

ناشر: خانه کتاب

نوبت چاپ: اول، مهر ۱۳۹۸

طراح جلد: علیرضا کرمی

صفحه‌آرا: عسگر ابراهیمی

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۵۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۲-۵۲۳-۸

ناظر چاپ: رحمان کیانی

چاپ و صحافی: چاپخانه بوستان کتاب

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، بین صبا و فلسطین جنوبی، پلاک ۱۰۸۰، مؤسسه خانه کتاب

تلفن: ۸۸۳۴۲۹۸۵

فهرست

- مقدمه ناشر ۱۹
- یادداشت نویسنده ۲۱
- پیدایش نشر چاپی: زمینه‌ها و تأثیرها ۲۵
- پیامدها و واکنش‌ها در عصر پسانوزایی ۳۹
- پیشگامان در عرصه نشر ۵۹
- تأثیرها بر نشر و تأثیرگذارها ۸۱
- عصر جدید و فصلی تازه در نشر (۱) ۹۹
- عصر جدید و فصلی تازه در نشر (۲) ۱۱۷
- جنبش روشنگری و نشر ۱۴۷
- نشر در سده ۱۸ م (۱) ۱۷۵
- نشر در سده ۱۸ م (۲) ۱۹۹
- سلسله تحولات دیگری در نشر ۲۲۳
- نشر در سده ۱۹ م (۱) ۲۴۱
- رویدادهای تأثیرگذار بر نشر سده ۱۹ م ۲۶۵
- ادبیات در سده ۱۹ م ۲۹۱
- نشر انگلستان و فرانسه در سده ۱۹ م ۳۰۳
- نشر سده ۱۹ م در چند کشور دیگر ۳۲۷
- نشر در سده ۲۰ م ۳۴۵
- چند رویداد و جنبه تأثیرگذار ۳۷۳

۳۹۳.....	وضعیت نشر در چند کشور
۴۱۷.....	عرصه‌ها و عامل‌های دیگر
۴۴۵.....	انتقال کانون نشر و تحوّل آن در امریکا.....
۴۷۱.....	تحوّل در ساختار و مشی نشر امریکا.....
۴۹۵.....	رویدادهایی در نشر دهه‌های آخر سده ۲۰ امریکا.....
۵۰۹.....	سده ۲۱ م و چشم‌اندازی از نشر.....
۵۲۵.....	فهرست منابع.....
۵۳۵.....	نمایه.....

فهرست بلند

- یادداشت نویسنده ۲۱
۱. پیدایش نشر چاپی: زمینه‌ها و تأثیرها ۲۵
- درآمد ۲۵
- آغاز چاپ ۲۷
- نخستین تحوّل ۲۹
- عامل‌ها و رویدادهای تأثیرگذار بر نشر ۳۳
- تأثیرهای نشر ۳۴
۲. پیامدها و واکنش‌ها در عصر پسانوژی ۳۹
- درآمد ۳۹
- دوشهر پیشگام ۴۱
- شهرهای دیگر ۴۲
- ظهور نخستین ناشران فرانسوی ۴۳
- خاندان استین ۴۴
- واکنش جامعه مسیحی به نشر ۴۵
- مارتین لوتر و نشر ۴۷
- تأثیر نشر بر آلمان ۵۱
- کالون و موج دوم نشر ۵۲
- تأثیرها و واکنش‌های دیگر ۵۲
- فرقه‌های دیگر مسیحی و نشر ۵۶
۳. پیشگامان در عرصه نشر ۵۹
- اشاره آغازین ۵۹

- ۵۹..... ورود انگلستان به عرصه نشر
- ۶۰..... ویلیام کگستین
- ۶۳..... وینکین د وُرد
- ۶۶..... رویدادهای دیگری در نشر انگلستان
- ۶۶..... استیشنرز ریجستر
- ۶۹..... جمعیت و نشر در سده ۱۶م
- ۷۱..... تحوّل در کتاب‌فروشی و پیامدهای آن
- ۷۳..... ورود هنر و فنّ به نشر
- ۷۴..... آلبرشت دورر
- ۷۴..... تأثیرگذارها در نشر آثار
- ۷۵..... آنتوان ورار
- ۷۵..... آلدوس پیوس مانوتیوس
- ۷۶..... یهان ریمان آوگسبورگی
- ۷۷..... گرار دوس مرکاثر
- ۷۷..... نیکلاوس کپرنیک

۴. تأثیرها بر نشر و تأثیرگذارها

- ۸۱..... نیکلو ماکیاولی
- ۸۲..... آندرئاس وسالیوس
- ۸۳..... جان ولف
- ۸۳..... ویلیام شکسپیر
- ۸۵..... کتاب مقدس جیمز شاه
- ۸۵..... تامس تُرب
- ۸۶..... میگوئل د سروانتس
- ۸۷..... تحولاتی در زمینه نشر
- ۸۹..... ورود نشر به امپراتوری عثمانی
- ۹۰..... فرانکفورت و لایپزیگ
- ۹۱..... خاندان پلاتتن
- ۹۴..... گام‌های نخستین در زمینه نشر

- گام نخست..... ۹۶
- گام دوم..... ۹۷
- گام سوم..... ۹۸
- ۵. عصر جدید و فصلی تازه در نشر (۱)..... ۹۹**
- نشر در سده ۱۷م..... ۹۹
- تغییری در مشی ناشران..... ۱۰۲
- نشر رو به تحوّل هلند..... ۱۰۳
- انتشار جزوه..... ۱۰۷
- علت‌های افول نشری شکوفا..... ۱۰۸
- نمونه‌هایی از دستاورد نشر هلند..... ۱۰۹
- جنبه دیگری از نشر هلند..... ۱۱۱
- خاندان الزویر..... ۱۱۲
- از دیگر ناشران هلند و بلژیک..... ۱۱۴
- آرنوت کنینکس..... ۱۱۴
- گرارد وان ریویرن..... ۱۱۴
- گاوتیر مانیلیوس..... ۱۱۴
- هوبرتوس رونالانت..... ۱۱۴
- یواخیم ترگنسیوس..... ۱۱۵
- روتگر ولیپوس..... ۱۱۵
- ۶. عصر جدید و فصلی تازه در نشر (۲)..... ۱۱۷**
- چند عامل مؤثر بر نشر..... ۱۱۷
- زنان ناشر در اروپا..... ۱۱۹
- مری کلارک..... ۱۱۹
- ان میرن..... ۱۱۹
- هنا الن..... ۱۱۹
- سارا گریفین..... ۱۲۰
- ان سیل..... ۱۲۰
- کتاب‌فروشان دوره گرد (تسمه‌کش‌ها)..... ۱۲۰

- ۱۲۲ ادبیات در سده ۱۷م.....
- ۱۲۲ پیر کرنی.....
- ۱۲۳ ملیر (مولیر).....
- ۱۲۳ ژان راسین.....
- ۱۲۴ انتشار آثار علمی و فلسفی.....
- ۱۲۴ رنه دکارت.....
- ۱۲۵ آیزاک نیوتن.....
- ۱۲۶ تحولات دیگری در نشر انگلستان.....
- ۱۲۷ دوره الیزابت.....
- ۱۲۸ جان میلتن.....
- ۱۲۹ جان بانین.....
- ۱۳۰ گام‌های دیگری در تحوّل.....
- ۱۳۲ فهرست انتشارات.....
- ۱۳۴ چند ناشر تأثیرگذار انگلیسی.....
- ۱۳۴ تامس گای.....
- ۱۳۴ جان دانتن.....
- ۱۳۵ جیکب تانسن.....
- ۱۳۶ تأثیر اقتصاد بر نشر.....
- ۱۳۷ نشر در برّ جدید.....
- ۱۴۱ تحولات بعدی نشر امریکا.....
- ۱۴۲ نبوغی تأثیرگذار.....
- ۱۴۵ فهرست کتاب در امریکا.....
- ۱۴۷ ۷. جنبش روشنگری و نشر.....
- ۱۴۷ درآمد.....
- ۱۴۹ خواندن در عصر روشنگری.....
- ۱۵۰ از میان روشنگران و نوشته‌های تأثیرگذارشان.....
- ۱۷۵ ۸. نشر در سده ۱۸م (۱).....
- ۱۷۵ درآمد.....

- چند رویداد تأثیرگذار بر سده ۱۸م..... ۱۷۸
- دستاوردهایی در سده ۱۸م..... ۱۷۹
- چاپ سنگی..... ۱۸۰
- نشر در انگلستان..... ۱۸۳
- افزایش ثروت و رفاه و تأثیر آن..... ۱۸۴
- جان بویدل..... ۱۸۴
- شبههٔ پخش کتاب..... ۱۸۵
- نشر حرفه‌ای و تأثیر آن بر نوشتن..... ۱۸۷
- ویلیام تیلر..... ۱۸۷
- رابرت دادزلی..... ۱۸۷
- داستان‌نویسی و تأثیر آن بر نشر..... ۱۸۹
- انتشارات لانگمن..... ۱۹۰
- جان نیوبری..... ۱۹۲
- کتاب‌فروشی و کتاب‌های دست دوم..... ۱۹۵
- کتابخانه‌ها..... ۱۹۵
- انتشار فهرست..... ۱۹۶
- نشر در اسکاتلند و ایرلند..... ۱۹۷
- ۹. نشر در سده ۱۸م (۲)..... ۱۹۹**
- نشر فرانسه..... ۱۹۹
- ظهور ناشری بزرگ (خاندان دیدو)..... ۲۰۱
- دانشنامه از پدیده‌های عصر روشنگری..... ۲۰۳
- آنسیکلوپدی فرانسه، بازتابی از چرخش دوران..... ۲۰۴
- دانشنامهٔ بریتانیکا، اثری سنت‌گذار..... ۲۰۸
- نشر آلمان (پروس)..... ۲۰۹
- تغییرات دیگری در نشر آلمان..... ۲۱۱
- نشر امریکا..... ۲۱۲
- نشر ژاپن..... ۲۱۷
- نشر در دوره‌های ادو و میجی..... ۲۱۹

۱۰. سلسله تحولات دیگری در نشر ۲۲۳
- بازار نشر اروپا ۲۲۳
- جنبه‌های دیگر اثرگذار و اثرپذیر ۲۲۶
- نشر کودکان ۲۲۸
- باشگاه‌های کتاب ۲۲۸
- مدرسه‌های روزهای تعطیل ۲۲۹
- انتشار داستان ۲۲۹
- نشر و ملی‌گرایی ۲۳۰
- سانسور در دنیای غرب ۲۳۱
- تکوین حق نشر (کاپی‌رایت) ۲۳۴
- حق نشر در انگلستان ۲۳۵
- حق نشر در فرانسه ۲۳۷
- حق نشر در امریکا ۲۳۹
۱۱. نشر در سده ۱۹م ۲۴۱
- درآمد ۲۴۱
- انقلاب صنعتی: تأثیرگذارترین رویداد قرن ۲۴۳
- تأثیرهای انقلاب صنعتی بر نشر ۲۴۶
- رویدادهای فنی تأثیرگذار ۲۴۹
- ابداع اسپستن‌هپ ۲۵۰
- ابداع‌های لویی رُبر و فوردرینیر ۲۵۱
- ابداع کنیگ ۲۵۳
- تحولات فنی دیگر ۲۵۴
- هو ی مبتکر ۲۵۷
- ادامه تحولات فنی در نیمه دوم سده ۱۹م ۲۵۸
- عامل‌های دیگر تحوّل ۲۶۰
- تحولی چشمگیر در حروف‌چینی ۲۶۲
۱۲. رویدادهای تأثیرگذار بر نشر سده ۱۹م ۲۶۵
- سلسله‌ای از رویدادها ۲۶۵

- ۲۷۱.....مکتب‌ها
 ۲۷۲.....انجمن‌های علمی
 ۲۷۳.....آموزش اجباری
 ۲۷۴.....جرگه‌های کتاب‌خوانی
 ۲۷۴.....نمایشگاه‌ها
 ۲۷۵.....تحولات دیگری در نشر
 ۲۷۶.....نشر توسعه‌گرا و فرهنگ‌گرا
 ۲۷۶.....نشر ملی‌گرا
 ۲۷۷.....جنبه‌های دستخوش تحوّل نشر
 ۲۷۷.....تغییر موضوع
 ۲۷۷.....ارزیابی کتاب
 ۲۷۸.....ویراستاری
 ۲۷۹.....کارگزاری نشر
 ۲۸۱.....کتاب‌فروشی
 ۲۸۲.....خرید عمده و جزئی
 ۲۸۲.....بهای کتاب
 ۲۸۳.....کتاب‌های جلدنازک
 ۲۸۴.....روکش جلد
 ۲۸۴.....صحافی کتاب
 ۲۸۴.....چاپ‌های نفیس
 ۲۸۵.....کتاب‌های تجملی
 ۲۸۵.....کتاب‌های گل‌کاری و باغبانی
 ۲۸۷.....عکاسی و چاپ تصویر
 ۲۸۸.....آموزش چاپ
 ۲۸۹.....حق نشر (کاپی‌رایت)
 ۲۹۱.....۱۳. ادبیات در سدهٔ ۱۹م
 ۲۹۱.....درآمد
 ۲۹۲.....از معروف‌ترین آثار ادبی
 ۲۹۳.....استقبال از آثار ادبی

- داستان‌های دنباله‌دار..... ۲۹۵
- کتاب‌های دگرساز و تأثیرگذار..... ۲۹۷
- راهنمای سفر..... ۳۰۰
- کتاب‌های دیگر..... ۳۰۲
- ۱۴. نشر انگلستان و فرانسه در سده ۱۹م..... ۳۰۳**
- نشر انگلستان..... ۳۰۳
- تامس کوک و سفر و سیاحت..... ۳۰۳
- انتشارات خاندان مرای..... ۳۰۵
- انتشارات راتلج..... ۳۰۶
- انتشارات مکمیلن..... ۳۰۹
- چند پدیده تأثیرگذار..... ۳۱۱
- مدرسه روزهای تعطیل..... ۳۱۱
- کتاب جیبی..... ۳۱۲
- امانت کتاب و کتاب‌های کرایه‌ای..... ۳۱۲
- شرکت مادی..... ۳۱۳
- حراج کتاب..... ۳۱۴
- اتحادیه ناشران و انجمن نویسندگان..... ۳۱۴
- نشر فرانسه..... ۳۱۷
- انقلاب کبیر فرانسه و نشر..... ۳۱۷
- مقابله با بی‌قانونی..... ۳۲۰
- تغییر یافتن اوضاع..... ۳۲۰
- ناپلئون و نشر کتاب..... ۳۲۱
- نشر فرانسه پس از ۱۸۳۰م..... ۳۲۳
- انتشارات آشت..... ۳۲۵
- ۱۵. نشر سده ۱۹م در چند کشور دیگر..... ۳۲۷**
- نشر کانادا..... ۳۲۷
- نشر آلمان..... ۳۲۷
- نشر ژاپن..... ۳۲۸

- ۳۳۱ نشر امریکا
- ۳۳۲ جنبه‌هایی از نشر آن کشور
- ۳۳۸ تولید کاغذ در امریکا
- ۳۴۰ تأثیر نشر بر فعالیت‌های ضد برده‌داری
- ۳۴۱ ناشران بزرگ امریکایی
- ۳۴۲ رشد نشر
- ۳۴۲ نشریات
- ۳۴۳ کتابخانه کنگره و فهرست کتاب
- ۳۴۳ دو اثر ملی (فرهنگ جامع وبستر؛ دانشنامه امریکانا)
- ۳۴۵ ۱۶. نشر در سده ۲۰م
- ۳۴۵ درآمد
- ۳۵۱ رویدادهای تأثیرگذار
- ۳۵۲ دهه نخست تا دهه پایانی سده ۲۰م
- ۳۷۳ ۱۷. چند رویداد و جنبه تأثیرگذار
- ۳۷۳ جنگ و بحران و تأثیر بر نشر
- ۳۷۵ جنگ جهانی اول
- ۳۷۸ سانسور در جنگ جهانی اول
- ۳۷۹ جنگ جهانی دوم
- ۳۸۱ پساجنگ جهانی دوم
- ۳۸۲ نشر امریکا در جنگ جهانی دوم
- ۳۸۴ بحران بزرگ و نشر
- چند جنبه عمومی و رویداد فراگیر (پیدایش جامعه انبوه؛ انقلاب
در الکترونیک، ارتباطات و اطلاعات؛ درهم تنیدگی جهانی؛
واکنش در برابر این‌ها)
- ۳۸۶ عامل‌های مؤثر دیگر
- ۳۹۰ ۱۸. وضعیت نشر در چند کشور
- ۳۹۳ اشاره
- ۳۹۳

- ۳۹۳ نشر انگلستان و تحوّل در آن
 ۳۹۴ انتشارات پنگوئن، موجی نو در نشر کتاب
 ۳۹۷ کتاب‌های جیبی، موجی نو در نشر ایران
 ۳۹۸ نشر آلمان
 ۴۰۲ نشر در اتحاد جماهیر شوروی
 ۴۰۴ سامیزدات
 ۴۰۹ نشر بلوک شرق
 ۴۱۰ نشر فرانسه
 ۴۱۱ انتشارات گالیمار
 ۴۱۲ و کشورهای دیگر
 ۴۱۳ نشر کانادا
 ۴۱۵ نشر ژاپن
۱۹. عرصه‌ها و عامل‌های دیگر ۴۱۷
 از آثار بسیار تأثیرگذار ۴۱۷
 سانسور در سدهٔ ۲۰م ۴۲۲
 سانسور در ایران ۴۲۵
 کارگزاران نشر ۴۲۸
 رصدگران یا دیده‌بان‌های نشر ۴۲۹
 باشگاه‌های کتاب ۴۳۱
 حق نشر در سدهٔ ۲۰م ۴۳۲
 انتشارات دانشگاهی ۴۳۳
 انتشارات دانشگاه آکسفرد ۴۳۴
 انتشارات دانشگاه کیمبریج ۴۳۵
 انتشارات دانشگاه شیکاگو ۴۳۶
 نشر آثار دیداری - شنیداری ۴۳۸
 داستان‌های تصویری ۴۴۳
۲۰. انتقال کانون نشر و تحوّل آن در امریکا ۴۴۵
 درآمد ۴۴۵

- ۴۴۶.....زمینه‌های رشد نشر در امریکا
 ۴۴۸.....نخستین تحولات نشر
 ۴۵۰.....تحولات بعدی
 ۴۵۲.....عصر زرین نشر امریکا
 ۴۵۳.....ویرایش و ویراستاران
 ۴۵۶.....پخشگری (توزیع) کتاب
 ۴۵۶.....باشگاه کتاب
 ۴۵۷.....انتشارات دانشگاهی
 ۴۶۰.....فراز و فرود کتاب‌های جیبی
 ۴۶۳.....دوره‌ای از سانسور در امریکا
 ۴۶۴.....دو دهه تغییرهای بنیادی
 ۴۶۸.....رقابت با نشر انگلستان
۲۱. تحوّل در ساختار و مشی نشر امریکا
 ۴۷۱.....هارپر کالینز
 ۴۷۳.....هوتن مفلین
 ۴۷۵.....مک‌گراهیل
 ۴۸۰.....سایمن اند شوستر
 ۴۸۳.....رندم هاوس
 ۴۸۵.....ناشران فرهنگی بلعیده‌شده
 ۴۸۶.....انتشارات دابلدی
 ۴۸۶.....انتشارات نُف
 ۴۸۶.....انتشارات دل
 ۴۸۷.....کتابخانه جدید
 ۴۸۷.....انتشارات وایکینگ

- ۴۸۷.....غولناشران خارجی
 ۴۸۷.....برتلزمان
 ۴۹۰.....گروه آموزشی پیرسن
 ۴۹۱.....هلتسبرینک
 ۴۹۳.....هَچت
۲۲. رویدادهایی در نشر دهه‌های آخر سده ۲۰م امریکا..... ۴۹۵
 ۴۹۵ تأثیر غولناشری و عامل‌های دیگر بر ساختار کتاب‌فروشی
 ۴۹۸ ظهور نشر الکترونیکی: واکنش‌ها، پیامدها.....
 ۴۹۹ آثار مرجع.....
 ۴۹۹ نشریه‌های تخصصی.....
 ۵۰۰ نشر درخواستی.....
 ۵۰۰ پیامدهای دیگر.....
 ۵۰۱ نقش تمدن‌ساز و فرهنگ‌آفرین.....
 ۵۰۳ آمازون، پدیده تازه‌ای در فروش کتاب.....
 رشد نشر متوسط و کوچک، به‌ویژه در واکنش به غولناشران
 و اَبَرغولناشران..... ۵۰۴
 دهه‌های پایانی سده ۲۰م..... ۵۰۲
۲۳. نشر در سده ۲۱م و آینده پیش روی..... ۵۰۹
 ۵۰۹ اشاره.....
 ۵۱۰ مسائل پیش روی.....
 ۵۱۵ کشاکش میان گرایش‌ها و نقطه ثبات پایدار.....
 ۵۱۵ گرایش پدیدآورندگان.....
 ۵۱۶ گرایش ناشران.....
 ۵۱۶ گرایش خوانندگان.....
 ۵۱۷ چشم‌اندازی از تحولات.....
 ۵۲۳ نشر کاغذی و تحولات.....
۵۲۵ فهرست منابع.....
۵۳۵ نمایه.....

مقدمه ناشر

تأثیر دوسویه نشر و تمدن بر کسی پوشیده نیست. بررسی‌ها نشان می‌دهد که همواره در طول تاریخ، پیوندی عمیق بین نشر و تمدن برقرار بوده‌است.

نشر که در واقع با اختراع خط و نوشتن آغاز شد ابزاری است برای حفظ و انتقال هرگونه پیام در زمان حال و آینده. نیاز بشر به برقراری ارتباط، پیش از خط و نوشتن نیز وجود داشت، اما این ارتباط به صورت شفاهی بود و محدودیت‌هایی را در برداشت؛ به طوری که انتقال اطلاعات بدون تماس حضوری مقدور نبود؛ به همین دلیل با اختراع خط و چاپ و برطرف شدن این محدودیت‌ها، اهمیت نشر نمایان شد.

مؤسسه خانه کتاب براساس سیاست‌ها و برنامه‌های خود، از سال‌های ابتدایی تأسیس، همواره توجه ویژه‌ای به صنعت نشر داشته و تحولات این حوزه را شناسایی و مورد ارزیابی قرار داده‌است. از دیگر اهداف خانه کتاب این است که بتواند در رفع مشکلات و چالش‌های پیش روی صنعت نشر نقش آفرینی کند؛ و در این راه سعی کرده با همکاری پژوهشگران و محققان برتر این حوزه، راه را بر تلاشگران این صنعت هموار سازد.

نشر کتاب، و تمدن تألیف استاد گرانقدر، عبدالحسین آذرنگ، یکی از آثاری است که خانه کتاب در سال جاری منتشر کرده‌است. پیش

از این نیز این مؤسسه، سه کتاب نشر مطلوب: کندو کاوی در راه‌های دست‌یافتن به آن، تاریخ و تحول نشر، و نشر کتاب در کشاکش با مانع‌ها و چالش‌ها را از ایشان منتشر کرده‌است.

در این کتاب سعی شده تا رابطه میان نشر کتاب و توسعه تمدن و فرهنگ مورد تتبع قرار گیرد و اثرگذاری و کارآیی متقابل آن‌ها بر هم شناخته شوند. ایشان با مراجعه به منابع بسیار، به بررسی زمینه‌های پیدایش نشر، آغاز چاپ، نخستین تحولات این صنعت و عامل‌های تأثیرگذار بر نشر پرداخته‌اند.

این کتاب در ۲۳ فصل سامان یافته‌است. نویسنده، کتاب را با سخن درباره «پیدایش نشر چاپی» آغاز کرده و «پیامدها و واکنش‌ها در عصر پسا نوزایی» را مطرح می‌کند. در ادامه «پیشگامان در عرصه نشر» و «تأثیرها بر نشر و تأثیرگذارها» را شرح می‌دهد. سپس از «جنبش روشنگری و نشر» و «سلسله تحولات در نشر» سخن گفته و وضعیت نشر در چند کشور را به‌دقت مورد بررسی قرار داده‌است.

در پایان شایسته است از استاد عبدالحسین آذرنگ که بار دیگر برای انتشار این اثر گرانبها به خانه کتاب اعتماد کردند، سپاس‌گزاری کنم.

نیکنام حسینی‌پور

مدیرعامل مؤسسه خانه کتاب

یادداشت نویسنده

نشر، از بنیادهای اصلی تمدن جدید، فعالیت اجتماعی، فرهنگ آفرین، فرهنگ‌ساز و تأثیرگذار بر تغییر و تحول مسیر رویدادها، یا ایجادکننده مسیرهای تازه‌ای در روند آنهاست. نشر در عین حال که با تولیدات خود تأثیر می‌گذارد، از دستاوردهای فرهنگ و تمدن هم تأثیر مستقیم می‌پذیرد. افزون بر تأثیرهای مستقیم، تأثیر و تأثرهای فرعی و جنبی نشر و تمدن کم نیست و شاهد‌های تاریخی بسیاری می‌توان ارائه داد که پیوندهای میان این‌ها را به‌خوبی نشان دهد (در بخش‌های مختلف این کتاب به شاهد‌هایی از این دست اشاره خواهد شد).

درباره مرز میان تمدن و فرهنگ و تعریف‌هایی که از آن دو به‌دست داده شده‌است، اختلاف‌نظرهای بسیاری میان فیلسوفان تمدن و فرهنگ و نظریه‌پردازان در این باره دیده می‌شود. این که چه چیزهایی در قلمرو تمدن جای می‌گیرد و چه چیزهایی در گستره فرهنگ، از موضوع‌هایی نیست که درباره آن‌ها به توافق نظر رسیده باشند، یا حتی دیدگاه‌هایشان به هم نزدیک شده باشد. در کشورهای مختلف، به‌ویژه در کشورهای فرهنگ‌ساز، برداشت از تمدن و فرهنگ یکسان نیست. «کالچر / کولتور»^۱ (= فرهنگ) در زبان‌های اروپایی اصطلاح قدیم‌تری از ریشه لاتینی است، حال آن که «سیویلیزاسیون / سیویلیزیشن»^۲ (= تمدن) در همان زبان‌ها، اصطلاح جدیدی است که در سده ۱۸م در فرانسه ساخته شده‌است.

1. culture

2. civilization

پژوهشگران آلمانی، برخلاف فرانسوی‌ها و انگلیسی‌ها، برای اصطلاح فرهنگ دامنه‌ معنایی گسترده‌تری قائل هستند و کاربرد آن را بر تمدن ترجیح می‌دهند.

از مقایسه‌ تعریف‌ها و کاربردهای این دو اصطلاح بسیار فراخ‌دامن، گاه این نتیجه به دست می‌آید که آنچه اندیش‌مندان و نظریه‌پردازانی در پهنه فرهنگ قرار داده‌اند، بی‌کم و کاست در عرصه تمدن جای می‌گیرند. از این‌رو، برای پرهیز کردن از ورود به مجادلاتی که ممکن است ما را از موضوع اصلی بحث در این نوشته دور کند، تعریف ساده‌تری برای تمدن و فرهنگ پذیرفته شده‌است تا به‌سان فرضیه‌ای کاری بتواند به پیشبرد بحث در این جا کمک کند: تمدن، جلوه‌ مادی و انضمامی فرهنگ تلقی شده‌است که در جامعه‌های بهره‌مند از آن، در هیأت نظم، قانون، امنیت اجتماعی، تشکیلات و سازماندهی، شیوه اداره امور، توسعه و پیشرفت، دانش و فناوری، هنرها، ادبیات، معماری و شهرسازی، سطح زندگی، رفاه، و خلاصه آن چه جامعه را از دوره پیش از خود متمایز می‌کند، و ارتقای جامعه را از مرتبه‌ای به مرتبه دیگر نشان می‌دهد، به چشم می‌خورد.

در جست‌وجو در منابع برای یافتن تأثیرهایی که نشر طی تاریخ خود بر تمدن و فرهنگ گذاشته است، و در عین حال تأثیرهایی که از روند آن‌ها گرفته‌است و همچنان می‌گیرد، این نکته هم به چشم می‌خورد که جایگاه نشر در میان فعالیت‌هایی که مسیر حرکت جامعه را تغییر می‌دهند، تعریف و پیوسته باز تعریف می‌شود. برداشتی که از دادوستدهای میان آن‌ها به دست می‌آید، به مراتب گسترده‌دامن‌تر از آن است که معمولاً از نشر ارائه داده‌اند. همین برداشت اگر به گونه‌ای که سزاوار است درست شناخته و پذیرفته شود و در عرصه خودآگاه ذهنیت جامعه جای بگیرد، آن گاه می‌توان انتظار داشت که همه دست‌اندرکاران نشر و نیز همه کسانی که آثارشان انتشار می‌یابد، با رویکرد دیگری به فعالیت‌های تأثیرگذار خود ادامه دهند، و نیز علاقه‌مندان با‌انگیزه‌تر و بیش‌تری هم به عرصه نشر روی بیاورند.

آشنایی دقیق‌تر با پیوندهای میان نشر، تمدن و فرهنگ، به‌ویژه برای جامعه‌هایی ضروری‌تر است که نشر توسعه‌یافته ندارند؛ زیرا این جامعه‌ها اغلب از نیمه‌ها یا از اواخر تاریخ دورهٔ جدید به قافلهٔ تمدن رایج کنونی پیوسته‌اند و مراحل و تحولاتی را از سر نگذرانده‌اند که نشر توسعه‌یافته سپری کرده تا به مرحلهٔ توسعه‌یافتگی آن دست یافته است. سیر نشر از گام‌های کوچک و کوتاه آغازین، از دورهٔ گذراندن آزمون و خطاهای مکرر، سپس غلبه یافتن بر مانع‌ها و چالش‌ها، و گاه حتی به بهای گزاف، تا آن مرحلهٔ جدیدی که توانسته است مسائل و مشکلات خود را درست بشناسد، برای آن‌ها راه‌حل بجوید و بیابد و سپس تأثیر نتیجهٔ تلاش‌ها و راه‌یابی‌ها را بر پیشرفت تمدن و فرهنگ ببیند، از پرمجاثرترین رویدادهای تاریخ فرهنگی بشر در عصر جدید، پس از پیدایش و گسترش نوزایی (نُسانس) تا عصر ماست. آشنایی عمیق‌تر با این ماجرا می‌تواند به همهٔ کسانی که به گونه‌ای در فعالیت‌های نشر و پیرانش دست دارند، این آگاهی و خودآگاهی را ببخشد که نشر تمدن‌ساز و فرهنگ‌آفرین چه ارمغان‌هایی برای بشریت آورده است و چگونه و تا کجاها می‌تواند در مسیر آیندهٔ او تأثیر بگذارد. بحث در این باره، به‌ویژه در زبان فارسی - که شاید جنبه‌هایی از آن برای نخستین بار در این کتاب مطرح می‌شود - اگر بتواند توجه پژوهشگران علاقه‌مندی را به سمت خود جلب کند، به احتمال نزدیک به یقین راه‌های نیمه‌وَد فراوانی فراروی نشر پژوهی خواهد گشود. افزون بر این، جایگاهی را در متن جامعه نشان خواهد داد که نشر دست‌یافته به معرفت، نشر فرهنگی، نشر به‌دور از سودجویی محض، نشر آینده‌گرای دورنگر، نشر انسان‌دوستانه، نشر پیوندیافته با تلاش‌ها و تکاپوهای آفرینش‌گرانه و پژوهش‌گرانه، نشر ره‌اشده از دام تنگ‌نظری‌ها و کوته‌بینی‌ها، نشر آزادشده از بند واهمه‌های بی‌نام و نشان، نشر ترس و توهّم‌زدوده، و نشر محترم‌مغرور مفتخر در آن قرار می‌گیرد. مطالب این کتاب به‌مرور و طی سالیان جمع و تدوین شده‌است و از دیدگاه نگارنده می‌تواند فتح‌بابی برای جست‌وجوهای بسیار گسترده‌تر باشد.

اطلاعات ما دربارهٔ نشر جهان، به‌ویژه دربارهٔ نشر آن دسته از کشورهای که در دهه‌های اخیر با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی هدفمند، با ابتکار و تلاش متکی به امکانات ملی و محلی خود به مرحلهٔ توسعه‌یافتگی دست یافته‌اند، بسیار اندک است. بررسی یکایک تجربه‌های خاص این کشورها بی‌تردید الهام‌بخش و نکته‌آموز است. نشر هر کشوری، به‌ویژه کشورهای باسابقه‌تر و فرهیخته‌تر هم تاریخ‌ها و سرگذشت‌های یگانه‌ای از آن خود دارند که نشان می‌دهد چگونه، از چه راه‌ها و با چه ویژگی‌هایی به جایگاه کنونی خود دست یافته‌اند. به نمونه‌هایی از این نشرها در این کتاب به اختصار اشاره شده‌است. تلاش نشر هر کشوری در راه اعتلا به‌سهم خود حاصل تجربه‌ای اصیل است و مطالعات تطبیقی در این زمینه قطعاً به برداشتهای ژرف‌تری خواهد انجامید. امیدوارم پژوهش‌گران جوان آینده‌نگر و همهٔ خواستاران پیشرفت نشر با روی آوردن به بررسی‌های مناسب در این عرصه، نشر ما را از تنگنای فقر نظری و از دام خودباختگی بیرون بکشند و اعتماد، اعتبار و توان تولیدی را به آن بازگردانند که شایستهٔ همهٔ فعالیت‌های تمدن‌ساز و فرهنگ‌آفرین است.

بخش‌هایی از این کتاب پیش‌تر و سلسله‌وار در نشریهٔ بخارا چاپ شده‌است و در این جا با تغییرات و افزوده‌هایی همراه است. از همکاری‌های آن نشریه در انتشار آن بخش‌ها سپاس‌گزارم، و نیز از همهٔ دوستان دانشور خارج از کشور که منابعی را تهیه کرده و برایم فرستاده‌اند، و از ناشران و ویراستاران خارجی که به پاره‌ای از پرسش‌هایم پاسخ گفته‌اند. از آقایان: نیکنام حسینی‌پور، سید فرید قاسمی، ناصر میرزایی و نیز از اعضای واحدهای انتشارات و ویرایش خانهٔ کتاب خانم‌ها: سحر برین‌خو، حمیدهٔ نوروزیان و آقایان عسگر ابراهیمی، علیرضا کرمی، رحمان کیانی و حسن هوشمند که هر یک به سهم خود راه را بر انتشار این کتاب هموار کرده‌اند، صمیمانه سپاس‌گزاری می‌کنم.

ع. آ.

تهران، تابستان ۱۳۹۸